

Boekverslag De berg van licht (Louis Couperus)

Suzan Hollman (6 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

Titel: **De berg van licht**
Schrijver: **Louis Couperus**

Louis Couperus

A Beschrijving

1 De berg van licht, geschreven door Louis Couperus, eerste druk in 1905, Wageningen. Uitgeverij: L.J. van Veen B.V.

2 Korte inhoud:

Het boek bestaat uit drie delen. Het eerste deel speelt zich af in het Syrische Emessa; Bassianus en zijn familie komen hier vandaan. Hij wordt de nieuwe keizer van Rome en gaat daarna toe. In deel twee gaat het over wat er allemaal gebeurt onder zijn bewind in Rome en in deel drie gaat het steeds slechter met Bassianus (Antonius) en uiteindelijk vindt hij de dood. Het boek begint met het wegsluipen, in de nacht, van Bassianus naar Hydaspes. Ze kijken samen in de sterren en Hydaspes voorspelt bloedvergiet, maar ook het keizerschap voor Bassianus. Hydaspes herhaalt nog een keer de plicht van Bassianus om te streven naar de oorsprong. De volgende dag is de dienst, waarop Bassianus de dans om de Zwarte Steen danst. Hiermee brengt hij alle omstanders in vervoering. Er komen mensen uit alle verre streken om allen maar naar hem te mogen kijken.

Julia Moeza en een paar helpers proberen tijdens die ceremonie soldaten om te kopen om hen op de hand van Bassianus te krijgen. De legioenen willen inderdaad Bassianus als keizer en de oude keizer wordt vermoord. De intrek van de keizer wordt met een grote stoet gevierd. Iedereen vergaapt zich aan hem en vind hem verrukkelijk; iedereen houdt van hem en hij is reuze populair. Het paleis wordt omgetoverd in een luxe en oriëntaals paradijs. Het wordt één druk, bont, Syrisch feest in Rome. Het volk loopt van hot naar her en vertrappt elkaar om maar een glimp van Antonius op te vangen. Overal vinden orgiën plaats, en wordt er flink gedronken. Antonius geeft het goede voorbeeld door vele feesten te geven met goed eten, vrouwen en véél drank.

Antonius wordt verliefd op een wagenrenner. Al zijn aanbidders in zijn omgeving haatten deze Hierocles, maar Antonius houdt zoveel van hem dat hij toch met hem trouwt. Ondertussen probeert hij ook zijn vroegere speelkameraad, z'n neefje Alexianus, weer voor zich te winnen, maar ze zijn al te ver uit elkaar gegroeid. Het volk reageert geschokt op de mededeling dat het heilige beeld van Rheia Kubele uit haar tempel wordt gehaald om vervolgens in de tempel van Helegabalus te zetten. Ook het feit dat Antonius met een man trouwt, wordt niet volledig geaccepteerd. Als verzoeningspoging adopteert Antonius de kleine Alexianus, maar het mocht niet baten; ze gaan elkaar steeds meer haten.

Het volk wordt langzamerhand moe van de feesten en diensten van de keizer. En op het moment dat Antonius het evenwicht tussen man-maagd wil herstellen en besluit te trouwen met de vrouw Aquilia Severa gaat het hopeloos fout met Antonius. Aquilia Severa was namelijk een Vestaalse Maagd, het symbool van de deugd; het heiligste van het heiligste. Het volk begint hem uit te schelden. Alexianus wordt naar voren geschoven als kandidaat voor een nieuwe keizer, en Antonius haat hem zo erg, dat hij hem wil laten vermoorden. Moeza wil beiden nog verzoenen. Maar het volk wil bloed zien, wat ze al die jaren bij Antonius niet gezien hebben en het volk kiest partij voor Alexianus.

Antonius en zijn moeder worden vermoord en hun verminkte lichamen worden in de rivier gegooid. Al Antonius' trouwe volgelingen zijn ook vermoord, waardoor Alexianus niets meer in de weg staat; hij wordt vernoemd tot de nieuwe keizer van Rome. Het verhaal eindigt dus waar het ook begonnen is, alleen dan met een andere keizer.

B Verdieping

- 3 a De berg van licht is een historische roman.
b Het verhaal speelt zich af in de derde eeuw na Christus. De berg van licht gaat terug op een ware geschiedenis: van 218 tot 222 was het keizerschap in handen van de jonge Helegabalus. Wanneer een roman zich ver in het verleden afspeelt en als het verhaal op een waarheid is gebaseerd noemen we dit een historische roman. Bij de berg van licht is dit duidelijk het geval.

Boekverslag De berg van licht (Louis Couperus)

Suzan Hollman (6 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

- 4 a Het door mij gelezen boek behoort tot het impressionisme.
- b - In het boek komen bijvoorbeeld tal van neologismen voor. Dat wil zeggen nieuwe woorden, gewoonlijk gevormd uit reeds bestaande woorden of woordstammen.
- Verder worden er ook regelmatig bijvoeglijke naamwoorden gebruikt.
 - Couperus probeert de met ogen waarneembare werkelijkheid weer te geven door het gebruik van de kleinste details, stemmingen en ervaringen.
 - In de schilderkunst werd, toen het impressionisme zijn intrede deed, het vrolijke en felle kleurgebruik erg belangrijk. Het sombere en kille kwam nauwelijks nog voor. Wanneer het boek begint, is Rome somber en kil. De architectuur is simpel wit, alles is strak geregeld en niemand springt er ooit eens uit de band. Nadat Bassianus zijn intrede heeft gedaan, leeft Rome helemaal op en is het een kleurrijke en vrolijke stad vol met wilde feesten en orgiën. Misschien is dit ook een kenmerk van het impressionisme in de literatuur, of in ieder geval in de berg van licht.

- c Enkele voorbeelden van neologismen zijn trilsidderen, blaasbrieschten, spokehuivert, smeekschreewen en flitsvonkelen.

In de allereerste zin van het boek wordt al een neologisme gebruikt:

In de zoete nacht van de nazomer triltintelden over Emessa... (r1)

Een kenmerk van het impressionisme is het veelvuldig gebruik van bijvoeglijke naamwoorden. Ook dit aspect is hier aan de orde. De willekeurige zin laat dit al duidelijk zien:

“Onder zo overdadige nazomernacht lijnden de tempelgebouwen, breed, ver en hoog op, met glans aangegeven kroonlijsten, met afzonderlijke terrasvormige toren, wiens top versmalde en vervaagde in het lichtelijke niets.”(blz 1)

In de volgende tekstpassage worden veel details gegeven waardoor je je deze gruwelijke scène goed kunt voorstellen;

“De keizer heeft na het gebed het hoofd niet geheven, maar hij hoort aandachtig naar het kermen en keunelen, dat is als van een hongerig kindje. Maar de priester heeft op het outer het kindje naakt nedergelegd en om de koude van de marmeren offerplaat begint luidde de offerzuigeling uit te huilen. Zijn kreten doorkrijzen de Tempel. Rondom hem brommen basstemming, gedempt, de handen geheven, vijf Magiërs de hymne: Sanctus Deus Sol, Deus Invictus Sol... maar de zesde, de Archimagus, wiens lange zwarte baard, nu hij zich bukt, kriebelveegt over het rillende lijfje, houdt het gouden mes mikkend gericht. Tussen de omringende, rode mantels en de zwarte baarden der Magiërs zes, ligt het kindje spartelend als een atompje blank leven, het kopje roodbos van het huilen. Maar de grote handen der Magiërs leggen zich plots, als met éne beweging, drukken het kindje vast op de plaat, bij het kopje, de beentjes, de armpjes en het gouden mes flikkert een bliksem en slacht het kind, met zekere snede, dwars over het rillend buikje. Een kreet, het bloed fonteint op, sprenkelt dunnetjes zichtbaar over de rode mantels; aan een zwarte baard hangt een levend robijntje en tikkelt heen en weer. En het mes, een breed lemnet, legt open en vijf andere messen ontlichten aan het ingewand en spreiden het op gouden schaal voorzichtiglijk uit, zo breed mogelijk, met zorg groot speurend, naar de voorbeschikking van het tedere ingewand, dat heden de toekomst spelt. (blz 219)

Het bovenstaande, vrij lange, fragment is afschuwelijk, maar toch is het afkeurend geschreven. In de meeste boeken die ik normaal lees, zou een dergelijk iets verafschuwd worden en volledig worden afgekeurd.

Couperus doet dat niet. Naar mijn mening probeert hij ieder zijn eigen mening te laten vormen over taferelen zoals deze en ervoor te zorgen dat hun eigen mening, niet al voor ze wordt gevormd.

Boekverslag De berg van licht (Louis Couperus)

Suzan Hollman (6 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

- 5 a Het thema van het boek is naar mijn idee de verering en mystificatie van het jongenslichaam en de daarmee samenhangende opvattingen over homoseksualiteit en androgynie.
- b In het Syrische Emessa staat Bassianus onder invloed van de priester en de sterrenschouwer Hydaspes, die voor hem een toekomst van tweeslachtigheid ziet en wenst: man en vrouw tegelijk, de status van man-maagd. De soldaten in Emessa zijn gefascineerd en vaak ook geobsedeerd door zijn vrouwelijke schoonheid en zijn sterk erotiserende tempeldansen. Wanneer hij gaat dansen, wil iedereen hem zien en aanraken. Men vergeet op dat moment gebeurt en doen er alles aan om een glimp op te vangen van zijn lichaam. Ook mannen vertrappen elkaar om hem te kunnen zien. Het is dus het vrouwelijke wat men aantrekt in Bassianus. Zijn ziel wordt gezien als een vrouwenziel. Deze androgynie, ook wel de vrouwelijke kenmerken bij een man genoemd, is het ideaal voor Bassianus. De schoonheid van een vrouw zelf, kom niet of nauwelijks ter sprake. Op een gegeven moment wordt de keizer verliefd op een man en ze trouwen. In eerste instantie lijkt dit allemaal goed te gaan, maar uiteindelijk blijkt het één van de redenen van zijn ondergang te zijn.
- 6 a Ik heb in eerste instantie getracht secundaire literatuur te zoeken bij opdracht vier, maar aangezien ik hier niets bruikbaar over heb kunnen vinden, heb ik dus uiteindelijk secundaire literatuur bij opdracht 5 gezocht en ook gevonden. Op literom stonden twee artikelen, maar die bleken allebei niet goed bruikbaar te zijn. Vervolgens heb ik een artikel in het Lexicon voor literaire werken gevonden dat erg bruikbaar bleek te zijn voor de desbetreffende opdracht.
- b Jan van Lunenburg, Louis Couperus De berg van licht, in Lexicon.
- 7 b De gebeurtenissen worden goed en duidelijk weergegeven. Sommige momenten die plaatsvinden, worden af en toe op een aantal pagina's uitvoerig beschreven. Hierbij bijvoorbeeld denkend aan de dans die Bassianus uitvoert:
In het volgende, vrij lange, fragment wordt een deel van de dans van Bassianus beschreven:

“De menigte schrikte, hijgde. Op de cymbelslag had Bassianus zich voorover op één voet gewiegd, de andere af van de grond, en zo wiegde hij weg van de aarde, in stralende droom. Hij zweefde: zijn voer, zichtbaar in de linten des schoeisels, wreefde hoog, zollde hol naar binnen; op de tip van zijn tenen béefde hij, los van de aarde, heen. Zijn ogen smachtten ten hemel, maar zijn glimlach lokte de van liefde galmsmachtende Aarde hem te volgen... Sistra snerpten, en plotseling, onverwachts, wirrelde hij op de tenenstip in het rond, draaide als een glinsterende bol, stond stil, begon, langzamer, om de Steen te gaan in ritmische beweging; zijn gehele lichaam wrong nu en telkens voor de ogen der zwelgende Menigte wisselde de volmaakte lijn van zijn lichaam: nú was het een snelle golving, van hals over even schraal schouderblad- gevleugelde rug en heel smalle leest omgordeld, naar tederlijk rond welvende onderrug, en lintomstrengeld slank achterbeen, nog even gestrekt, zich dan inhaldende, en de voet vóór plaatsende, hiel van de grond, op druk van zweef- lichte teen: dám wirrelde hij om en men zag hem van voren, ómwendende, zo dat zijn knapeborst uitzette en zwol tot een boezem van maagd, dubbel roze getipt onder het halssnoer, terwijl de maagholte introk, zich de ribben heel teer duidelijk tekenden, en de buik tussen de dalende gordel op en neet scheen te schikken en kunstig beweeg van onzichtbare spieren.”

In het volgende fragment staat beschreven hoe de keizer door het volk gehaat en uiteindelijk vermoord wordt:

“De spiezen drillen zijn lijf aan het hare, tienmaal, twaaldmaal, twintigmaal, maar, de spiezen uitgerukt, laten de lichamen los van elkaar, bloed overstroomd, bloed overgulpt... O, om hem nu te beledigen! Met het lijk van de hoer, het lijk van het kind te wentelen zonder afschuw voor de eigen handen in de drek, die daarbij hopen stinkt, er hun monden mee vol te proppen, en hun monden mee vol te proppen, er hun smoelen en lijven mee te zoedelen, tot zij geen menselijke kleur meer hebben en dan

Boekverslag De berg van licht (Louis Couperus)

Suzan Hollman (6 vwo)

© havovwo.nl (December 2002)

hém een scherpe haak- hier!- geslagen in de maag – maar neen, die scheurt open- geslagen in een lis om zijn boeten gestrikt, en hem trekken, trekken, dóor de drek heen, de litrinen uit.. Hiér, hiér is het hoerenkind!!!

In bovenstaande tekst staat wederom gruwelijk omschreven hoe iemand aan zijn einde zal komen. Het is zo duidelijk en volledig beschreven dat het bij wijze van spreke met de zintuigen waarneembaar is.

- d De opbouw is chronologisch met af en toe, vooral in het begin, een flashforward. De vooruitzichten voorspellen een noodlot en uiteindelijk blijkt dit ook zo te zijn. Het verhaal begint in Emessa waarna Bassianus keizer wordt en eindigt in Rome. Daar wordt hij, in de tijd Antonius genoemd, vermoord en volgt keizer Augustus hem op.

In het volgende citaat wordt het noodlot voorspeld:

Bloedt??

Nog niet...

O Hydaspes, ik word zo bang!!

O mijn kind, ik zie niets meer... Rood zwermt voor mijn blikken...en in dat rood wringelen, klompelen de lijken van menigtes, in een door-elkander-flitsen van zwaarden...!

De voorspelde dood van de keizer:

Ja, ja, zie, het zwémt; een slag, nog een paar slagen: zie, hij heeft bereikt het lijk...het

lijk van Antonius... zie, zijn armen, o zie toch!... omhelzen Antonius' door de Tiber gewassene voeten, voeten, die dánsten eenmaal... het énige, wat van dáár herlenmaar nog is...! Zie, zijn lippen drukken zich er op tot een zoen... Zie, zij drijven samen; wég, weg drijven zij samen...

Wát hier nog langer te staan? Wat hier tijd te verliezen? Naar het Palatium! Naar het Palatium! Heil Aurelius Alexanderh Ceaser Augustus! Heil Alexander Augustus!

- e Wanneer je begint te lezen in het boek, is het in het begin erg moeilijk om te begrijpen waar het over gaat. Je bent een andere schrijftaal gewend waardoor je eerst gewend moet raken het taalgebruik dat Couperus gebruikt. De zinnen worden niet altijd in een, naar onze mening, logische volgorde geformuleerd en de woorden zijn vrij ouderwets. Veel woorden die in het boek voorkomen, bestaan eigenlijk niet. Couperus heeft uit twee bestaande woorden een niet- bestaand woord gesmeed. Enkele voorbeelden zijn triltindelden, smeekgilmlichtte, goudgloeide, snikhuilt en kletterklattert. Verder worden er ook vaak erg lange zinnen gebruikt, wat af en toe ook wel eens verwarrend kan werken. Ik heb ondervonden dat je het boek bij wijze van spreke, beter in één keer kunt lezen dan dat je iedere keer kleine stukjes leest, omdat je je dan beter kan inleven en aanpassen aan de tijd waarin het beschreven is.

Met onderstaand fragment wil ik laten zien dat het een heel ander taalgebruik is dan dat nu wordt gebruikt. De rest van de gebruikte citaten geven dit echter ook al uitstekend weer.

De toren terraste ten hemel; gestapeld als met zes, zeven telkens kleine dobbelstenen, bleef zijn rank: een trap naar de lucht toe. Zij rees uit sycomoren en een hoge warrel van Syrische rozen, die stortten haar geur uit wijde roze bekers, en dwars door de geur, bezwijmelend, liepen de beide knapen toe op de poort.

- 8 a Naar mijn verwachtingen ga ik de volgende keer niets anders doen, ook al was er niet veel bruikbare secundaire literatuur over 'De berg van licht' te vinden.